

HIMPUNAN FATWA BERKAITAN WAKAF

1. Hukum Membangunkan Tanah Wakaf Khas dengan Pembangunan Selain daripada Niat Asal Pewakaf

Muzakarah Jawatankuasa Fatwa Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Ugama Islam Malaysia Kali Ke-80 yang bersidang pada 1 - 3 Februari 2008 telah membincangkan Hukum Membangunkan Tanah Wakaf Khas Dengan Pembangunan Selain Daripada Niat Asal Pewakaf.

Keputusan:

Muzakarah bersetuju memutuskan bahawa membangunkan tanah wakaf khas khususnya wakaf masjid dengan tambahan projek pembangunan atau beberapa penambahbaikan bagi menjamin harta wakaf tersebut kekal adalah diharuskan oleh Islam dengan syarat pembangunan ini hendaklah berdasarkan keperluan yang boleh ditentukan oleh pemerintah dan tidak bercanggah dengan syariah Islam.

Sumber : Muzakarah Jawatankuasa Fatwa MKI kali ke-80
Tarikh : 1-3 Februari 2008

2. Hukum Berkaitan Pembangunan Tanah Wakaf Di Bawah Rancangan Malaysia Kesembilan (RMK-9)

Muzakarah Jawatankuasa Fatwa Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Ugama Islam Malaysia Kali Ke-77 yang bersidang pada 10 - 12 April 2007 telah membincangkan Hukum Berkaitan Pembangunan Tanah Wakaf Di Bawah Rancangan Malaysia Kesembilan (RMK-9). Muzakarah telah memutuskan bahawa:

1. Status Bangunan yang Telah Siap Dibina Di Atas Tanah Wakaf

- i. Bangunan yang telah siap dibina di atas tanah wakaf tidak menjadi wakaf secara automatik. Sekiranya pihak JWZH ingin mewakafkannya, ia tidak menjadi halangan.

- ii. Bangunan tersebut perlu didaftarkan sebagai harta wakaf yang baru dan perlu memenuhi rukun-rukun wakaf dan enakmen negeri-negeri.
2. Pembangunan Menggunakan Dana Program Pembangunan Harta Wakaf RMK 9 Di Atas Tanah Baitulmal Milik MAIN
 - i. Tanah baitulmal milik MAIN dan bangunan yang dibina di atas tanah tersebut yang menggunakan dana program pembangunan Harta Wakaf RMK 9 boleh didaftarkan sebagai harta wakaf.
 - ii. Untuk memenuhi dan mematuhi peraturan syariah, JWZH hendaklah merujuk kepada syarat-syarat wakaf yang sedia ada.
3. Pemajakan Tanah Wakaf Kepada Pesuruhjaya Tanah Persekutuan Tanah wakaf boleh dipajak tetapi tidak boleh dijual.
4. Penjualan Pajakan Unit Kedai/Kediaman/Ruang Pejabat Yang Telah Dibangunkan Di atas Tanah Wakaf
 - i. Unit-unit kediaman atau kedai yang dibina di atas tanah wakaf boleh dipajak kepada individu bagi tempoh jangka panjang.
 - ii. Syarat dan kaedah yang perlu dipatuhi supaya menepati keperluan syarak adalah berdasarkan Akad Pajakan (sewaan).
5. Status Kerajaan Persekutuan Dalam Pembangunan Tanah Wakaf
 - i. Kerajaan Persekutuan boleh dianggap sebagai pewakaf dengan syarat peruntukan yang disediakan untuk membangunkan tanah wakaf diniat untuk wakaf.
 - ii. Sebagai pewakaf, kerajaan berhak menentukan syarat-syarat harta yang diwakafkan. Sungguhpun begitu, perlantikan nazir tidak dibenarkan kerana bercanggah dengan Enakmen sedia ada.
6. Jabatan Wakaf Zakat dan Haji (JWZH) Sebagai Pemegang Amanah Dana Program Pembangunan Harta Wakaf RMK 9

JWZH boleh menjadi pemegang amanah dana Program Pembangunan Harta Wakaf RMK 9 melalui entiti wakaf kebangsaan yang akan ditubuhkan menerusi usahasama ekonomi dengan MAIN dengan syarat mendapat persetujuan kedua-dua belah pihak di antara MAIN dan JWZH.
7. Pemegang Amanah Tunggal Wakaf

Isu MAIN sebagai pemegang amanah tunggal wakaf bukan merupakan isu syariah sebaliknya isu dasar yang melibatkan pentadbiran.

8. Wakaf Wang Tunai

Berwakaf dalam bentuk wang tunai adalah dibolehkan di dalam Islam.

9. Pengecualian atau Remitan Cukai Tanah Terhadap Harta Wakaf

Harta wakaf wajar mendapat pengecualian daripada cukai.

Sumber : Muzakarah Jawatankuasa Fatwa MKI kali ke -77

Tarikh : 10-12 April 2007

3. Hukum Wakaf Bagi Tanah Bertaraf “Hak Milik Terhad”

Muzakarah Jawatankuasa Fatwa Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Ugama Islam Malaysia Kali Ke-65 yang bersidang pada 13 Oct 2004 telah membincangkan Hukum Wakaf Bagi Tanah Bertaraf Hak Milik Terhad. Muzakarah telah memutuskan bahawa mewakafkan tanah hak milik terhad (*leasehold*) adalah sah dan diterima oleh syarak.

Latar Belakang

Isu wakaf bagi tanah bertaraf hak milik terhad ini telah dibangkitkan dalam Mesyuarat Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Ugama Islam kali ke-43, pada 9 Februari 2004. Pemilikan tanah kerajaan berasaskan Akta Kanun Tanah Negara (KTN) iaitu salah satu kaedah pelupusan tanah oleh pihak berkuasa negeri. Seksyen 76 (a) menjelaskan pemberian milik tanah dengan cara pelupusan tidak boleh lebih daripada sembilan puluh sembilan tahun. Pemberian milik terhad ini menjadikan taraf hak miliknya terhad (*leasehold*). Kedudukan tanah *leasehold* apabila tamat tempoh pemberimilikan akan kembali menjadi hak milik kerajaan mengikut peruntukan dalam Seksyen 46(1) (a) (KTN).

Kedudukan tanah pemilikan terhad; apabila tamat tempoh pemberimilikan harta berkenaan akan kembali menjadi hak milik kerajaan. Kerajaan boleh menganugerahkan hak milik tanah yang telah tamat tempoh pemilikan kepada agensi atau orang yang memohon serta membayar premium untuk pemilikan selanjutnya.

Disebabkan Majlis Agama Islam Negeri (MAIN) pemegang amanah tunggal bagi harta wakaf, lazimnya pembaharuan pemilikan bagi tanah wakaf *leasehold* diuruskan oleh MAIN, termasuk bayaran premium pemilikan. Sekiranya pembaharuan pemilikan dibuat oleh MAIN, adakah keadaan ini ada implikasi kepada konsep wakaf tanah berstatus *leasehold* sebagai sumber sedekah jariah

yang mendatangkan ganjaran pahala berterusan kepada pewakaf, selama mana harta tersebut wujud?

(Nota: Pemilikan tanah di Malaysia terbahagi kepada dua kategori iaitu, *freehold* (pegangan bebas) dan *leasehold* (hak milik terhad). *Freehold* ialah tanah yang hak miliknya adalah kekal, manakala *leasehold* pula ialah hak milik terhad yang diberikan kerajaan secara pajakan dan pemiliknya perlu membayar premium kepada kerajaan untuk memperbaharu hak milik tanah tersebut selepas tamat tempoh pajakan)

Hujah Dan Dalil:

Imam Shafie dan jumhur ulama berpendapat bahawa salah satu syarat wakaf ialah harta tersebut mestilah satu harta yang kekal. Menurut mazhab Shafie wakaf ialah menahan harta yang boleh diambil manfaat dengannya, serta dikekalkan ain fizikalnya, dengan memutuskan hak urusan yang dimiliki oleh pewakaf berkaitan seperti pusaka, wasiat, hibah, dan jual beli. Pengurusan wakaf di Malaysia berasaskan Mazhab Imam Shafie kerana Undang-undang Pentadbiran Agama Islam Negeri berasaskan Mazhab Imam Shafie.

Menurut pendapat Sohiban (Ahmad Hassan al-Syaibani dan Zufar) Imam Abu Hanifah yang merupakan pendapat yang difatwakan di kalangan Hanafiah dan pendapat yang lebih kuat dalam Mazhab Shafie dan Hanbali, wakaf ditakrifkan sebagai menahan harta yang di ambil faedah daripadanya dengan mengekalkan ain harta. Pendapatan, perolehan atau manfaat harta wakaf itu akan dibelanjakan untuk kebaikan dan kebajikan serta mendekatkan diri kepada Allah SWT. Dengan sebab itu, harta tersebut tidak lagi menjadi milik pewakaf, bahkan menjadi hak Allah SWT (tidak boleh diambil kembali dan tidak boleh dimiliki oleh sesiapa pun).

Apabila kita melihat dalam Kanun Tanah Negara yang memberi pengecualian dalam urusan wakaf dan Baitulmal sebagaimana dalam Akta no. 56 Tahun 1965 Seksyen 4 (2): "Kekecualian setakat mana yang diperuntukkan dengan nyata sebaliknya, tiada apa juga dalam Akta ini boleh menyentuh peruntukan (e) mana-mana undang-undang yang pada masa itu berkuat kuasa tentang wakaf atau baitulmal". Seksyen 76 (aa) Kanun Tanah Negara, memperuntukkan bahawa "Kerajaan Negeri boleh memberi pemilikan tanah secara kekal jika pihak berkuasa negeri berpuas hati ia digunakan untuk kepentingan awam". Manakala Seksyen 76 (aa) (iii) pula memperuntukkan jika pihak berkuasa negeri berpuas hati bahawa terdapat keadaan-keadaan khas yang sesuai, maka Kerajaan Negeri boleh memberi pemilikan tanah secara kekal.

Kedua-dua peruntukan ini memberi ruang kepada (MAIN) untuk mendapatkan tanah kerajaan atau tanah orang awam yang diserahkan kepadanya bagi tujuan wakaf, kerana tujuan dan konsep wakaf adalah untuk kepentingan awam. Di bawah peruntukan tersebut ia memberi ruang kepada setiap tanah wakaf bertaraf *leasehold* dapat ditukar taraf menjadi *freehold* sebaik proses urusan

pewakafan telah selesai. Berdasarkan peruntukan Kanun Tanah Negara isu mewakafkan tanah *leasehold* atau apa-apa bangunan, binaan, rumah yang ada di atasnya adalah jelas dan tidak timbul kerana pengecualian yang diberikan kepada harta wakaf dan baitulmal.

Kesimpulannya, mana-mana tanah *leasehold* yang diwakafkan mengikut prosedur yang ditetapkan dan baitulmal menerima harta wakaf tersebut yang diserahkan kepadanya dalam bentuk *leasehold* akan bertukar status di tangan baitulmal kepada milik kekal sebagaimana pengecualian yang jelas dalam Kanun Tanah Negara Akta no. 56 Tahun 1965 Seksyen 4 (2). Justeru, umat Islam digalakkan untuk mewakafkan harta walaupun dalam bentuk *leasehold* untuk tujuan yang murni dan amal jariah yang berkekalan.

Sumber : Muzakarah Jawatankuasa Fatwa MKI kali ke-65
Tarikh : 13 Oktober 2004

4. Hukum Menyerahkan Sebahagian Tanah Wakaf Kepada Pihak Berkuasa

Muzakarah Jawatankuasa Fatwa Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Ugama Islam Malaysia Kali Ke-46 yang bersidang pada 22 April 1999 telah membincangkan Hukum Menyerahkan Sebahagian Tanah Wakaf Kepada Pihak Berkuasa. Muzakarah telah memutuskan bahawa:

- i. Tanah wakaf tidak boleh sama sekali dipindah milik kecuali kerana darurat yang memerlukan demikian berdasarkan syarat-syarat yang tertentu.
- ii. Tanah wakaf yang diambil/dipindah milik kerajaan, hendaklah dibayar pampasan mengikut nilai tanah yang diambil atau menggantikan dengan tanah air yang setara atau yang lebih baik nilainya.
- iii. Tanah wakaf yang hendak dibangunkan hendaklah dikecualikan syarat penyerahan tanah untuk tujuan pembinaan kemudahan awam seperti jalan, saliran, tapak pencawang elektrik dan sebagainya.
- iv. Bagi tanah wakaf khas untuk tujuan-tujuan tertentu seperti masjid, sekolah dan seumpamanya pihak yang mengambil tanah itu hendaklah memperuntukkan bahagian-bahagian yang tertentu sebagai gantian tanah wakaf yang diambil mengikut nilai semasa bagi mengekalkan status wakaf tersebut. Contohnya bangunan bertingkat-tingkat yang didirikan, beberapa unit tertentu (mengikut nilai semasa) diperuntukkan untuk masjid, sekolah atau sebagainya seperti yang diniatkan oleh pewakaf.

Sumber : Muzakarah Jawatankuasa Fatwa MKI kali ke-46
Tarikh : 22 April 1999

5. Langkah-Langkah Membangunkan Hartanah Wakaf MAIN Dari Perspektif Hukum Muzakarah Khas Jawatankuasa Fatwa Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Ugama Islam Malaysia Kali Ke-41 yang bersidang pada 3-4 Nov 1996 telah membincangkan Langkah-Langkah Membangunkan Hartanah Wakaf MAIN Dari Perspektif Hukum.

Muzakarah telah memutuskan bahawa Wakaf *Istibdal* dan Saham Wakaf merupakan perkara yang amat baik dan perlu diamalkan pada masa ini kerana pembangunan sedang berjalan dengan begitu pesat sedangkan tanah-tanah wakaf, tapak masjid lama terbiar dengan begitu sahaja dan menyulitkan pihak berkuasa. Maka sudah sampai masanya segala amalan dan urusan mengenai wakaf pada keseluruhannya diubahsuai dengan tidak terikat kepada Mazhab Syafie sahaja manakala kaedah pengurusan didasarkan kepada mazhab Hanafi umpamanya atau mana-mana mazhab atau *qaul* yang sesuai dengan keadaan dan masa.

Selain daripada itu untuk amalan adalah perlu berhati-hati dan lebih teliti.

Sumber : Muzakarah Jawatankuasa Fatwa MKI kali ke-41
Tarikh : 3-4 November 1996

6. Saham Wakaf dan Wakaf Ganti (Wakaf *Ibda*)

Muzakarah Jawatankuasa Fatwa Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Ugama Islam Malaysia Kali Ke-4 yang bersidang pada 13-14 Apr 1982 telah membincangkan Saham Wakaf Dan Wakaf Ganti (Wakaf *Ibda*). Muzakarah telah memutuskan bahawa:

- i. Mengadakan saham wakaf yang *musytarik* dengan syarikat-syarikat perniagaan melalui belian saham, kemudian diwakafkan dengan bertujuan memajukan harta wakaf adalah diharuskan mengikut syarat-syarat wakaf.
- ii. Wakaf Gantian (wakaf *ibda*) bermaksud menukar harta wakaf dengan harta yang lain melalui jualan atau belian atau sebagainya dengan tujuan mengekalkan harta wakaf adalah diharuskan mengikut taklid pendapat Imam Abu Hanifah.

Sumber : Muzakarah Jawatankuasa Fatwa MKI kali ke-4
Tarikh : 13-14 April 1982

7. Menentukan Tarikh Sah dan Berkuatkuasa Wakaf Oleh Allahyarham AhmadDawjee Dadabhoy

Keputusan:

- a. Amalan wakaf adalah ibadah dalam agama Islam. Mengikut hukum syarak, wakaf adalah sah dan berkuatkuasa apabila cukup syarat-syarat dan rukun-rukun wakaf.
- b. Berdasarkan kepada adanya syarat-syarat dan rukun-rukun wakaf, maka mengikut hukum syarak wakaf yang dibuat oleh Allahyarham Ahmad Dawjee Dadabhoy adalah berkuatkuasa mulai 30 Julai 1934.

Sumber : Jawatankuasa Perundangan Hukum Syarak Wilayah Persekutuan
 Tarikh : 13 Mei 1994

8. Wakaf Oleh Ahmad Dawjee Dadabhoy

Keputusan:

“Bahawa Ahmad Dawjee Dadabhoy telah mewujudkan satu wakaf di sisi agama Islam. Ini berdasarkan kepada lafaz yang dibuat dalam Surat Ikatan Pengisytiharan Wakaf dan pengakuan bertulis saksinya Syed Mustapha bin Syed Wazir.”

Sumber : Jawatankuasa Perundangan Hukum Syarak Wilayah Persekutuan
 Tarikh : 19 Jun 1989

9. Pelaksanaan Wakaf Skim Tunai Terengganu

Keputusan:

- i. Supaya syarat minimum RM 10.00 tidak dikenakan. Ini bermakna mana-mana orang boleh menyumbang seberapa banyak wang untuk disumbangkan kepada Majlis untuk membeli Harta Wakaf.
- ii. Penyertaan wang berjumlah RM 10.00 dan ke bawah darinya dalam Skim ini tidak perlu dikeluarkan sijil.
- iii. *Sighah* lafaz dipinda kepada lafaz : Saya mewakilkan kepada MAIDAM untuk mewakafkan mana-mana harta kekal melalui cek/Bank Draf/Wang Pos/Tunai di atas nama Skim Wakaf Tunai Terengganu sebanyak RM untuk diri saya/ Almarhum/ Almarhumah/..... demi kebajikan dan kepentingan Agama Islam dan umatnya kerana Allah SWT selama-lamanya.

Sumber : Jawatankuasa Fatwa Negeri Terengganu
 Tarikh : 31 Januari 2007

10. Wang Bayaran Pampasan Pengambilan Balik Tanah Wakaf

Mohon pandangan mengenai wang bayaran pampasan pengambilan balik tanah wakaf untuk digunakan bagi mendirikan bangunan sebagai *Istibdal*.

Keputusan:

Mesyuarat berpendapat bahawa wang bayaran pampasan pengambilan balik tanah wakaf khas kepada Masjid Hiliran boleh digunakan bagi mendirikan bangunan di atas baki tanah tersebut sebagai *Istibdal*.

Sumber : Jawatankuasa Fatwa Negeri Terengganu
Tarikh : 2 Februari 2005

11. Pohon Fatwa : Mahu Tarik Balik Wakaf

Keputusan:

Setelah meneliti dan mengkaji permasalahan berkaitan wakaf dan pewakafan tanah untuk kemaslahatan masjid, tanah perkuburan dan sebagainya, mesyuarat bersetuju tidak boleh ditarik balik samada pewakaf itu sendiri ataupun pewarisnya.

Mesyuarat juga berpendapat bahawa pemilikan apabila diwakafkan kepada masjid atau tanah perkuburan, ianya berfaedah menjadi hak Allah secara langsung dan tidak boleh ditarik balik.

Sumber : Jawatankuasa Fatwa Negeri Terengganu
Tarikh : 22 April 2004

12. Wakaf Chenderong Konsesyen

Keputusan:

Setelah mendengar taklimat daripada pihak Majlis Agama Islam dan Adat Melayu Terengganu tentang latar belakang Chenderong Konsesyen dan menghalusi dokumen berkaitan serta persoalan-persoalan mengenainya, mesyuarat bersetuju mengambil keputusan seperti berikut:

- i. Taraf wakaf Chenderong Konsesyen mengandungi wakaf khas, wakaf zuriat dan juga wasiat.
- ii. Tanah wakaf tidak boleh dijualbeli atau diubah statusnya daripada syarat yang telah dibuat oleh pewakaf, tetapi tanah tersebut termasuk hasilnya boleh dipajak dan diSUBLISTkan.

- iii. DYMM Al-Sultan sekarang adalah berhak menerima bahagian daripada tanah wakaf Chenderong Konsesyen kerana baginda adalah pewaris daripada keturunan baginda Al-Marhum Al-Sultan Ismail Nasaruddin Shah Ibni Al-Marhum Sultan Zainal Abidin.
- iv. Baginda juga sebagai pemegang amanah (nazir) ke atas tanah tersebut yang dikurniakan bahagiannya sebanyak 7/144. Dengan itu perolehan baginda DYMM Al-Sultan daripadanya adalah sah dari segi peraturan dan wasiat pewakaf.

Selain daripada itu Mesyuarat juga bersetuju dengan pembahagian yang dilakukan oleh pihak MAIDAM kepada waris-waris Al-Marhumah Engku Zaharah (anak kepada Al-Marhumah Tengku Ngah Aisyah) binti Engku Sulong, atas dasar wakaf zuriat sebagaimana ikrar wakaf Tengku Nik Maimunah sendiri iaitu:

„Kepada Paduka kekanda saya Tengku Ngah Aisyah Al-Hajjah binti Al-Marhum Al-Sultan Zainal Abidin sebanyak 24/144 bahagian dan berkekalanlah baginya, dan kemudian daripadanya berhaklah anak-anaknya mendapat daripada bahagian itu dengan sama banyak, dan kemudian kembalilah kepada zuriat keturunan masing-masing, dan manakala putus zuriat salah seorang daripada mereka maka kembalilah bahagiannya itu kepada fakir miskin Islam di bawah kelolaan dan pentadbiran Pejabat Hal Ehwal Agama Islam Terengganu“.

Sumber : Jawatankuasa Fatwa Negeri Terengganu
Tarikh : 13 Ogos 2001

13. Menukarkan Wakaf Khas Tapak Asrama Pelajar-Pelajar Sekolah Kepada Wakaf Khas Untuk Pendidikan

Keputusan:

Mesyuarat bersetuju dengan cadangan Majlis Agama Islam dan Adat Melayu Terengganu untuk menukarkan Wakaf Khas tapak asrama pelajar-pelajar sekolah (KRM 678, Lot 1397, Mukim Kuala Ibai) daripada Tuan Haji Awang Umar bin Haji Muhammad kepada Wakaf Khas untuk pendidikan.

Sumber : Jawatankuasa Fatwa Negeri Terengganu
Tarikh : 15 Mei 2001

14. Bayaran Tribute Daripada Hasil Kelapa Sawit Chenderong Konsesyen

Keputusan:

Mesyuarat dimaklumkan bahawa Majlis Agama Islam Dan Adat Melayu Terengganu yang bersidang pada 1 Ogos 1996 bersetuju mendapatkan

pandangan Jawatankuasa Fatwa mengenai saranan supaya bayaran tribute tersebut hasil kelapa sawit Chenderong Konsesyen dinaikkan daripada 2 1/2 peratus kepada 5 peratus.

Setelah meneliti ikrar wakaf tanah berkenaan dan berbincang, mesyuarat bersetuju supaya dikekalkan bayaran tribute sebanyak 1/2 peratus sepertimana yang difahamkan daripada ikrar wakaf berkenaan.

Sumber : Jawatankuasa Fatwa Negeri Terengganu
Tarikh : 26 Disember 1996

15. Hukum Penyewaan Tanah Wakaf Kepada Penghuni Tanah Wakaf Milik Majlis Agama Islam Melaka Di Lot 1666, MCL 755, Mukim Bukit Rambai, Daerah Melaka Tengah, Melaka dan Hal-hal Berkaitan

Keputusan:

1. Perwakafan tanah Lot 1666, MCL 755, Mukim Bukit Rambai, Daerah Melaka Tengah, Melaka oleh Puan Khatijah binti Mamat, No. Kad Pengenalan: 520218-04-5324 kepada pihak Majlis Agama Islam Melaka untuk tujuan keagamaan adalah sah menurut hukum syara,, dan undang-undang. Oleh yang demikian, pihak Majlis selaku Nazir harus mengenakan sewaan yang berpatutan kepada penghuni yang sedia menetap dalam kawasan tanah wakaf tersebut dengan mengambilkira keupayaannya dari segi kewangan dan kebajikan yang perlu dipelihara.
2. Berdasarkan keputusan tersebut juga, maka jawapan bagi pertanyaan-pertanyaan yang dikemukakan adalah seperti berikut:
 - i. Pemilikan harta secara berdaftar merupakan *hujjah* yang kuat dalam meng-ithbat-kan pemilikan sesuatu harta. Justeru itu, hukum syara,, memperakuiinya sebagai salah satu cara pembuktian yang sah terhadap pemilikan sempurna.
 - ii. Penggunaan atau pengambilan manfaat terhadap sesuatu *mawquf* diserahkan kepada *mawquf 'alaih* iaitu pihak yang ditentukan oleh pewakaf berdasarkan kepada syarat pewakaf. Selaras dengan itu, pengambilan manfaat terhadap *mawquf* oleh waris-waris pewakaf adalah tertakluk kepada keizinan pemerintah selaku Nazir Wakaf sekiranya harta tersebut diwakafkan untuk kebajikan umat Islam atau keagamaan. Pihak pemerintah juga mempunyai kuasa untuk mengenakan sebarang sewaan kepada waris-waris pewakaf yang mengambil manfaat terhadap *mawquf* tersebut. Bagi harta yang diwakafkan untuk penggunaan khusus pula, waris-waris pewakaf berhak mengambil manfaat terhadap *mawquf* tersebut sekiranya ditentukan oleh pewakaf untuk berbuat demikian.

- iii. Penetapan pemilikan sempurna dalam sesuatu pertikaian terhadap harta yang didaftarkan atas nama individu hendaklah diserahkan kepada pihak Mahkamah selaku badan tertinggi yang mempunyai kuasa dalam membicarakan dan memutuskan sesuatu tuntutan. Dalam konteks ini, pihak yang menuntut (*al-mudda*,*yy*) hendaklah mengemukakan bukti dan keterangan yang kukuh dan mencukupi supaya keputusan dapat diberikan dengan tepat dan adil. Sementara pihak yang dituntut (*al-mudda*,*a* „*alayh*) pula akan bersumpah sekiranya dia mengingkari tuntutan tersebut.
- iv. Menurut „*urf* di Malaysia, harta-harta wakaf diserahkan dan diamanahkan kepada Majlis Agama Islam Negeri-Negeri untuk dimajukan secara komersil bagi tujuan mendapat keuntungan agar ia tidak terbiar begitu sahaja tanpa diusahakan. Bagi tujuan pembangunan harta-harta wakaf ini, pengambilan manfaat adalah tertakluk kepada status asal harta-harta wakaf tersebut sama ada ia wakaf am atau *khayriyy*, khas ataupun zuriat.

Sumber : Jawatankuasa Fatwa Negeri Melaka
Tarikh : 8 Oktober 2007

16. Hukum Mengeluarkan Tanah Wakaf Perkuburan Islam Di Lot 137, MukimDuyong, Melaka

Keputusan:

1. Harus memotong atau meneres tebing tanah wakaf perkuburan Islam di atas Lot 137, Mukim Duyong, Melaka untuk mengurangkan kecuraman tebing bagi mengelakkan kemudaratan terhadap nyawa dan harta benda penduduk berhampiran serta memelihara kemaslahatan umum dengan syarat-syarat berikut:
 - i. Tanah yang dipotong atau diteres hendaklah dipindahkan ke kawasan rendah di atas lot yang sama. Sekiranya kawasan tersebut tidak dapat menampung sedangkan masih ada lebih tanah yang perlu dipindahkan, maka bolehlah dipindahkan ke tanah wakaf lain yang berhampiran untuk diambil manfaat daripadanya.
 - ii. Segala perbelanjaan yang terlibat dalam kerja-kerja pemotongan/penerasan tebing dan pemindahan tanah hendaklah ditanggung sepenuhnya oleh pihak Majlis Bandaraya Melaka Bersejarah (MBMB).
 - iii. Pihak Majlis Agama Islam Melaka hendaklah mengatur tindakan yang rapi dan berhikmah berhubung isu ini bagi memastikan kelicinannya seperti mengadakan sesi perbincangan dan

penerangan kepada pihak yang terlibat supaya wujud persefahaman di antara pengelola tanah wakaf dan pihak yang akan melaksanakan kerja-kerja pemindahan tanah wakaf tersebut.

2. Dengan keputusan ini juga, maka segala pandangan hukum yang telah dikeluarkan terdahulu berhubung isu ini dianggap terbatal kerana wujud perubahan dan keperluan semasa yang mendesak.

Sumber : Jawatankuasa Fatwa Negeri Melaka
Tarikh : 8 Mei 2007

17. Pentafsiran Hukum Syara' Ke Atas Wakaf-Wakaf Yang Tidak Jelas Penyerahannya

Keputusan:

1. Semua masjid, surau, sekolah agama (institusi pengajian agama) dan tanah perkuburan di negeri Melaka adalah wakaf jika telah ditentukan oleh *waqif* bagi tujuan tersebut untuk dinikmati manfaat dan faedahnya oleh orang ramai.
2. Sesuatu wakaf itu dikira sah menurut hukum syara,, sekiranya telah memenuhi rukun dan syarat yang ditetapkan.
3. Tidak disyaratkan bahawa pihak benefisiari perlu membuktikan sesuatu barang itu telah diwakafkan. Sekiranya *waqif* telah meninggal dunia dan tiada sebarang dokumen yang membuktikan perwakafan telah dibuat, maka keterangan saksi yang dipercayai boleh diterimapakai untuk mengesahkan wakaf tersebut.
4. Wakaf secara lisan adalah sah sekiranya *waqif* dan barang yang diwakafkan itu (*mawquf*) memenuhi syarat-syarat yang ditetapkan oleh hukum syara,,.
5. Proses perwakafan tidak mensyaratkan perlu ada saksi untuk mengesahkannya. Oleh itu, dalam kes perwakafan yang tidak dapat dibuktikan, maka keterangan saksi-saksi yang waham, zan atau syak boleh diterimapakai untuk mengesahkan wakaf tersebut.
6. Sesuatu barang itu dikira sebagai *mawquf* menurut apa yang dilafazkan oleh *waqif*. Oleh itu, jika *waqif* menyatakan dalam lafaznya untuk mewakafkan sesebuah masjid, maka hanya bangunan masjid dan tapaknya sahaja dikira sebagai harta wakaf.
7. Penggunaan sesuatu premis atau harta yang dianggap wakaf oleh penduduk setempat secara turun temurun bagi satu jangka masa yang lama boleh ditafsirkan sebagai wakaf masyarakat Islam walaupun tiada

bukti yang jelas secara lisan atau tulisan mengenai kesahihannya. Memadai dengan dakwaan pemimpin dan kebanyakan penduduk setempat yang menyatakan bahawa harta tersebut adalah wakaf.

Sumber : Jawatankuasa Fatwa Negeri Melaka
Tarikh : 5 September 2006

18. Hukum Pembatalan Dan Penarikan Semula Pewakafan Dan Hukum Menukar Niat Wakaf Daripada Wakaf Khas Kepada Wakaf Am Oleh Pewakaf

Keputusan:

Mesyuarat Jawatankuasa Fatwa Negeri Melaka Bil. 2/2005 yang bersidang pada 15 Muharram 1426H bersamaan 24 Februari 2005 sebulat suara memutuskan bahawa:-

- i. Menurut Mazhab Syafi'i tiada sebarang *khiyar* sama ada *khiyar* majlis atau *khiyar* syarat di dalam wakaf. Hak milik harta wakaf tersebut berpindah kepada Allah SWT dan pengurusannya berpindah kepada yang mentadbir wakaf tersebut sama ada wakaf dibuat secara bagi tujuan khusus atau umum. Oleh yang demikian, pembatalan dan perlantikan semula perwakafan tanah lot 1089, Mukim Merlimau Daerah Jasin, Melaka adalah tidak dibenarkan berdasarkan peristiwa perwakafan tanah Umar bin Al Khattab di Khaibar yang menyatakan bahawa „Ia tidak boleh dijual, tidak dihadiahkan dan tidak dipusakakan“.
- ii. Cadangan pihak Majlis Agama Islam Melaka agar pewakaf menukar sahaja niat wakaf khas kepada wakaf am dengan tujuan untuk mengekalkan wakaf tidak boleh di laksanakan kerana berdasarkan pandangan Mazhab Syafi'i, harta yang diwakafkan akan berpindah milik daripada anak Adam kepada milik Allah selama-lamanya dan pengurusannya diserahkan kepada pihak yang mentadbir wakaf tersebut. Ini bermakna pewakaf tiada sebarang hak lagi ke atas harta/tanah tersebut. Oleh yang demikian, pengurusan tanah wakaf di lot 1089, Merlimau adalah tertakluk sepenuhnya kepada pihak Majlis Agama Islam Melaka selaku nazir yang dilantik dan terserahlah kepada pihak Majlis untuk menguruskan tanah wakaf tersebut.

Sumber : Jawatankuasa Fatwa Negeri Melaka
Tarikh : 24 Februari 2005

19. Pengambilan Tanah Wakaf Untuk Kepentingan Awam

Keputusan:

- a. Bahawa menurut Hukum Syarak tanah-tanah Wakaf tidak boleh dijual beli, tidak boleh diberi kepada sesiapa dan tidak boleh pindah milik, demikianlah sebagaimana yang berlaku pada Wakaf Saidina Omar Ibnu Khattab RA tanahnya di Khaibar, yang mana menjadi wakaf yang pertamadalam Islam.
- b. Bahawa menurut seksyen 37 Enakmen Pentadbiran Hukum Syarak (Negeri Melaka) 1991, tanah-tanah Wakaf Negeri Melaka ini terletak pada Majlis Agama Islam, sebagai pemegang Amanah yang tunggal.
- c. Oleh yang demikian jika tanah wakaf diambil balik oleh Pihak Berkuasa Negeri kerana apa jua sebab, maka pampasan wajiblah dibayar baginya dan wang pampasan itu hendaklah terletak dan dibayar kepada Majlis Agama Islam, supaya diganti tanah lain sebagai mengekalkan wakaf dan menunaikan kehendak yang berwakaf

Keterangan/Hujah:

- Harta wakaf adalah milik Allah SWT untuk kepentingan umat Islam. Sebarang pengambilan tanah wakaf adalah tidak wajar diserahkan secara percuma kepada pihak berkuasa.
- Pengambilan tanah wakaf oleh pihak kerajaan untuk kemaslahatan awam ini adalah termasuk sebahagian daripada proses *istibdal*. *Istibdal* bermaksud menjual harta wakaf dengan wang. Istilah "*istibdal*" sebenarnya adalah rangkuman daripada tiga istilah iaitu *abdal*, *badal* dan *tabadul*. *Abdal* bermaksud membeli harta wakaf dengan mata wang, manakala *badal* atau *tabadul* pula bermaksud menukar harta wakaf dengan harta lain. Ketiga-tiga pengertian ini disatukan dan disebut *istibdal* sahaja dengan pengertian "menukar atau menggantikan harta wakaf dengan harta yang lain melalui jualan atau pembelian atau sebagainya dengan tujuan untuk mengekalkan wakaf".
- Bagi mengamalkan *istibdal*, ia mempunyai hukum-hukum yang diambilkira berdasarkan keadaan-keadaan tertentu. Dalam hal ini, para fuqaha" telah berselisih pendapat mengenainya dan ia boleh dirujuk sebagaimana yang berikut:
 - i. Pendapat Imam Abu Hanifah yang memberi keluasan dalam mengamalkan *istibdal* jika *istibdal* itu lebih memberi faedah yangmendatangkan hasil yang lumayan sekalipun masjid kerana hajat dan *dharurat*.
 - ii. Imam Ahmad bin Hanbal memberi keluasan *istibdal* selain daripada wakaf masjid dengan dikenakan beberapa syarat yang tertentu mengikutkeadaan yang tertentu.

- iii. Imam Malik menegah *istibdal* pada masjid dan harta tidak alih yang mempunyai hasil yang baik melainkan kerana *dharurat* dan berhajat seperti membesarkan masjid, tanah perkuburan, jalanraya atau sebagainya bagi tujuan kemaslahatan awam. Walau bagaimanapun, Imam Malik mengharuskan *istibdal* pada harta wakaf yang alih kerana *istibdal* dalam erti kata menukar harta wakaf yang alih akan mengekalkan wakaf.
 - iv. Pendapat Imam Syafi'i seakan-akan sama dengan pendapat Imam Malik bahkan tidak mengharuskan langsung menjual masjid sekalipun telah roboh dan tidak digunakan. Segala barangan dan peralatan yang berkaitan dengan masjid yang roboh itu hanya dibenarkan sebagai hibah kepada masjid-masjid yang lain. Sekiranya ia tidak dapat digunakan hendaklah dimusnahkan, sementara bekas tapak masjid itu kekal sebagai harta wakaf.
- Secara keseluruhannya, imam-imam mazhab fiqh mengharuskan *istibdal* dengan syarat-syarat tertentu yang dibenarkan oleh hukum syara, dengan mengambilkira *maslahah* dan hajat untuk berbuat demikian.

Sumber : Jawatankuasa Fatwa Negeri Melaka

Tarikh : 6 Disember 1994

20. Cadangan Pembangunan Ke Atas Tanah Wakaf Majlis Agama Islam Selangor (MAIS) Secara Pajakan

Keputusan:

Mesyuarat Jawatankuasa Perunding Hukum Syara, (FATWA) Negeri Selangor telah membuat keputusan bahawa pihak Majlis Agama Islam Selangor (MAIS) tidak boleh menjual aset hasil pembangunan tanah wakaf melainkan hanya menjual bentuk-bentuk manfaat sahaja

- i. Pihak MAIS boleh membangunkan tanah wakaf miliknya secara pajakan untuk membina rumah kediaman, rumah kedai dan sebagainya.
- ii. Pihak MAIS telah diingatkan bahawa segala bentuk pembangunan ke atas tanah wakaf, miliknya secara pajakan tidak boleh dijual beli asetnya kepada pihak lain kerana bercanggah dengan konsep wakaf menurut Islam.
- iii. Pihak MAIS boleh menjual manfaat dari asset-aset tersebut hasil daripada pembangunan tanah wakaf. Contoh, Pihak Pemaju Perumahan yang membangunkan tanah wakaf milik MAIS secara pajakan, tidak boleh

menjual rumah tersebut kepada mana-mana pihak, tetapi hanya boleh disewakan.

Sumber : Mesyuarat Jawatankuasa Perunding Hukum Syara,, (FATWA)
Negeri Selangor
Tarikh : 1 Januari 1970

21. Memohon Fatwa Bagi Membangunkan Tanah-Tanah Wakaf Di Negeri Perak Darul Ridzuan (Pembangunan Wakaf (M) Sdn. Bhd. (Anak Syarikat YPEIM))

Keputusan:

i. Tanah wakaf individu

Bahawa tanah wakaf boleh dipajak (*hijarah*) dalam tempoh yang tertentu berdasarkan kepada nas Kitab Nihayah, juzuk 5, m.s. 397, Kitab Tuhfah, juzuk 6, m.s. 172, Kitab Al-Hawi, juzuk 7, m.s. 407.

ii. Tanah wakaf kurniaan kerajaan negeri (rizab)

Bergantung kepada niat kerajaan. Sekiranya kerajaan berniat wakaf, ia menjadi wakaf. Sekiranya ia diberikan hanya sebagai rizab, maka ia ditetapkan sebagai pemberian kepada Baitul Mal.

Sumber : Mesyuarat Jawatankuasa Syariah Negeri Perak
Tarikh : 6 Januari 1997

22. Status Tanah Madrasah Nagore

Keputusan:

Sebidang Tanah di Lot 373, Seksyen 4, Bandar Butterworth atau lebih dikenali sebagai "Madrasah Nagore" telah ditetapkan sebagai wakaf berasaskan kepada sifat dan penggunaannya.

Keterangan/Hujah:

Bangunan Surau yang terdapat di atas tanah ini sejak sekian lama dan diguna pakai untuk pusat kegiatan keagamaan dan pendidikan orang-orang Islam mensabitkan status tanah tersebut. (Wakaf Penggunaan)

Sumber : Jawatankuasa Fatwa Negeri Pulau Pinang
Tarikh : 16 April 2002

23. Fatwa Mengenai Tanah Wakaf Syeikh Eusoff

Keputusan:

Sebidang tanah yang terdapat di atasnya sebuah masjid yang dikenali sebagai Masjid Syeikh Eusoff telah pun ditetapkan sebagai wakaf melalui DEED POLL NOMBOR PENDAFTARAN 584, 1890 adalah berkekalan hingga ke hari ini dan untuk selama-lamanya. Harta yang diwakafkan tidak boleh dibatalkan, ia tetap berkekalan kerana faktor masa tidak boleh dikaitkan dalam proses wakaf.

(Rujukan: As-Syed Al-Bakri. Hasyiah I., anatul At-Talibin Juz. Ketiga, Dar Al Fikr (t.t) halaman 167.)

Keterangan/Hujah:

Harta wakaf hanya boleh diambil manfaatnya sahaja, tidak boleh dijadikan hak milik seseorang atau waris.

Sumber : Jawatankuasa Fatwa Negeri Pulau Pinang
Tarikh : 9 November 2000

24. Aqad Jual Beli Lot Tanah Wakaf

Adakah sah sekiranya jual beli lot tanah wakaf (wakaf kaki) tanpa melalui secara *aqad* lisan tetapi hanya melalui bayaran dan resit sahaja.

Keputusan:

Sah jual beli lot tanah wakaf tersebut tanpa *aqad* lisan malah memadai dengan bayaran yang di beri oleh pembeli serta resit yang dikeluarkan oleh bendahari.

Sumber : Jawatankuasa Fatwa Negeri Pulau Pinang
Tarikh : 8 November 1989

25. Fatwa Mengenai Tanah Wakaf

Keputusan:

Tapak Surau Guar Tuan Syed, Penaga yang terletak di atas sebahagian tanah Lot 3817, GM 210 Mk. 5, Daerah Seberang Perai Utara berukuran 20 jembatelah ditetapkan sebagai wakaf berasaskan kepada sifat dan penggunaannya.

Sumber : Jawatankuasa Fatwa Negeri Pulau Pinang

Tarikh : 1 Januari 1970